

Frengide hakikî bir muafiyeti faale (immunité active) var mıdır?

Dr. Kolle ve R. Prigge.

(D. M. W. sene 55, No. 22.)

Frengide hakikî bir muafiyeti faale olup olmadığı mes'alesi, sırf hastalığın patolojisi ve, seyri bilhassa, felci umumî, epher iltihabı, tabes v. s. gibi *postsyphilitique* tezahuratı muahhareye mütaallik, muhtelif problemler itibariyle değil, hastalığın tedavisi noktai nazarından büyük bir ehemmiyeti haizdir. Bu münasebetle, bazı tedavi tedbirlerinin, bu hakikî faal muafiyete mani olup olmadıklarını, bu suretle nüküsleri ve muahhar frengiye sebebiyet verip vermedikleri suali, varidi hatır olur.

Klinisyenler ve mücerriplerce, frengi muafiyeti, umumiyetle intana karşı bir muafiyet telekki edilmiş ve, yeni mükerrer intana karşı ademi hassasiyet, münten uzviyet dahilinde spiroçetlerin mevcudiyetine atfedilmiştir. Bu tarzı telekkiye nazaran, sırf devaî tedbirlerle şifayap olmuş bir frengili ve ya, biyolojik *selfstérilisation* vasıtasıyla spiroçetlerden tamamiyle kurtarılmış olan eşhas, yeni bir karhanın teşekkülüyle tezahur eden yeni bir intana musap olabilirler.

Umumiyetle kabul edilmiş olan ve *A. Neisse, F. Ehrlich, Jadasson, E. Hoffmann, Zieler* v. s. gibi yüksek şahsiyetlerin isimlerine istinat eden bu nazariye, son zamanlarda bazı taraflardan, hassatan, amerikalı alimler ve onlar meyânında *Chesney* tarafından taarruza düçar olmuştur. *Chesney* ve *Kemp*-in hareket noktası, *Kolle* tarafından tavşanlara telkih edilen frenginin, sakıt tedavi tecrübeleridir. Bu tecrübeler tavşana telkih edilen

frenginin ilk 45 gün zarfında yapılan erken tedavisi ile, vak'aların ekseriyeti azimesinde şifayı tamın elde edildiğini gösterdi. Tam şifayı isbat için, yeni ve mükerrer enfeksiyona müracaat edildi. Bu müddet zarfında şiddetli salvarsan tedavisine arzedilen hayvanlar, üç ay sonra tekrar frengi telkihine arzedilip, ilk defa intana dıçar olanlar gibi, birinci devir ârazı gösterdiklerinden dolayı, tamamıyla şifayap olmuş addedilir. Halbuki, tedavileri yüksek salvarsan mikdarlarıyla 45-inci günden sonra yapılmış olanlar, nadiren birinci devir ârazına dıçar olurlar ve, 90-ıncı günden sonra tedavi edilenler ise, kat'iyen şankr çıkarmazlar binaenaleyh, bu son grup dahilinde olan hayvanlar tâkim edilmemiş, yâni, intana karşı muafiyet kazanmış addedilirler.

Chesney, *Kolle*-nin bu mutiyatını, *Frei*, *Worms*, *Reiter* gibi teyit etmiş ve fakat, başka surette tefsir eylemiştir. Şöyle ki: salvarsan ile erken tedavi edilen hayvanların, yeni intanı mütaakip, birinci devir ârazı ibraz etmelerinin sebebi, bu erken tedavinin, hakikî faal muafiyeti tevlit ve temin eden intanı umumîyi kırmış olmasıdır. Frengi telkih edilen hayvanlar 3 ve ya 6 ay sonra, yahut daha geç tedavi edilirlerse, tâkim edilmiş olmakla beraber, umumî intan husule gelmiş bulundundan dolayı, muafiyet kazandırılmış olurlar. Yeni intanın, birinci devir tezahuratını tevlit edememesi, bu muafiyetin mevcut bulunmasındandır. Bu nazariyeyi teyit için, *Chesney*, ukadatı lenfaviye telkihlerine müracaat etti. Hastalığın geç bir devrinde tedavi edilmiş frengili hayvanların, lenfavî ukdeleri, sağlam hayvanlara transplante edilmekle, münten olmadıkları görüldü. Hakikatte *Chesney* bu tecrübeleri yaparken, iki mühim noktayı bilmiyordu. Birincisi, *Kolle* ve *Schlossberger* ta-

rafından ukadatin telkihi vasıtasıyla isbat edilen *surinfection sans symptômes* (ârazsız mükerrer intan), ikincisi, birincinin neticesi olan, şankr muafiyeti (*immunité chancreuse*) dür. Filhakika, ister tedavisiz olarak, ister tedavi tesiri altında, frengi ârazı göstermiyen ve fakat, uyku halinde, intana düçar olan hayvanlar, uzviyetlerine yeniden spiroçetlerin girmesine rağmen, hiç bir reaksiyon ve, bilhassa, yeni enfeksiyon noktasında şankr çıkarmazlar.

Bu yeni nokta ve malûmatı nazarı dikkate alan müellifler, yeni tecrübeler vasıtasıyla, hakikî bir faal muafiyetin, yâni, *Chesney*-in iddiası veçhile, frenginin şifasından sonra dahili beden olan marazî amilleri öldürebilen bir muafiyetin mevcut olup olmadığını aradılar.

Tavşanlara, frengi telkihleriyle düçarı intan olduktan 3-8 ay sonra, sikleti bedenlerinin ber kilosuna mukabil, veritlerine 10-15 santigram Neosalvarsan zerkedilmiş ve bu zerk 3 defa tekrar edilmiştir (*Truffi* ve, *Nichol* müstahzaratı ile). 6 ay sonra *homologue* ve ya, *hétérologue* müstahzart ile yeniden enfekte ettirilmiş, yine 6-8 ay geçtikten sonra, yâni, Salvarsan tedavisinden 12-14 ay sonra, *hétérologue* müstahzarat ile yeniden enfekte edilerek, şankr çıkarmıyan bütün bu hayvanların ukadı lenfaviyeleri ile husyeleri ve ya, cüyübu husyeviyeleri (ciltsiz skrotom) çıkarılmış ve başka hayvanlara telkih edilmiştir. Aşağıki tablular, *homologue* müstahzaratla (tablo 1) ve *hérétologue* müstahzaratla (tablo 2) yapılan mükerrer intan (*réinfection*) tecrübelerinin neticelerini gösterir. 80 hayvana ait protokollarıyla beraber mükemmel tablolar, *Frankfurt*-ta tedavi tecrübevî müessesesi resmî mecmuasının 22-inci cildinde neşredilecektir.

Bunun kontrolü için, evelkiler gibi, vaktinde salvarsan tedavisi yapılmış ve fakat sağlam hayvanların lenfa ukdeleri ve ya husüeleri telkih olunmuş, frengili hayvanlar şahit gösterilmiştir.

Neticeler aşağıdaki şekilde hulâsa olunabilir:

1— *Homologue* müstahzarlar ile yapılan mükerrer intan (*réinfection*).— 27 tavşana, kâh *Truffi*, kâh *Nichol* müstahzarıyle yeni intan aşılanmış. Tedavisine 90-ıncı günü başlanmış ve, ağlebi ihtimal, el'an muakkam kalmış bulunan yalnız bir tanesi, birinci devir hakikî ârazına düşar olmuş, diğer 26 tavşanda tipik bir şankr çıkmamıştır. 5 tanesinde zerk noktasında, spiroçeti ihtiva eden hafif bir irtişah husule gelmiştir. Bu irtişah, ikinci devir evsafını haizdi. *Réinfection*-dan sonra hiç bir âraz göstermiyen hayvanların ekserisinde, yâni 21 hayvandan 18-in, lenfa ukdeleri ve ya husyeleri, sağlam hayvanlara telkihinden sonra mezkûr uzuvların spiroçet ile yeniden enfekte buldukları isbat edilebilmiş; kontrol vazifesini gören 26 şahit hayvanda ise, ukadatı lenfaviyenin, telkihle enfekte olmadıkları görülmüştür.

2— *Hétérologue* müstahzarlar ile *réinfection*.— Enfecte edilerek, yukardaki şekilde tedavileri yapılmış ve bilâhara, *hétérologue* bir virüs vasıtasıyla reenfecte edilmiş 26 tavşandan, 11 tanesinde tipik şankrılar, 3-ünde spiroçeti ihtiva eden az karakteristik irtişahlar çıkarılmıştır. Mütebaki 12 tavşanın ukadi lenfaviyeleri ve husyeleri, başka tavşanlara telkih edilmiş; bunlardan 8 tanesi, uzviyete yeniden spiroçetin duhulünü mucip olmuş. Sağlam âza parçaları telkik edilen, kontrol hayvanlarının ukadatı lenfaviyeleri ile, husyeleri, hiç bir *infectiosité* göstermemiştir.

Tablo I.

Frenginin muahhar devrinde bulunan ve *homologue* bir müstahzarla reenfekte edilen hayvanların ukadadı lenfaviyeleri ile, husyelerinin intan kabiliyeti (*infectiosité*).

Tavşan Numarası	Tedavi		Şankr (parçalarıyla) tekrar telkih (Homologue müstahzar)		Uzuyların telkihi		
	Intandan kaç gün sonra	Verilen mikdar	Tedaviden kaç gün sonra	Netice	Hangi uzuv	Tedaviden kaç gün sonra	Netice
N. 1030	220-234	Her kiloya 10 santigram olmak üzere dahili verit 3 Neosalvarsan zerki.	183	—	nahiyevi gудde .	362	—
					gayrı nahiyevi gудde.		+
					ceybi husyevi . .		+
N. 1031	220-234	aynı mikdar	183	—	nahiyevi gудde .	363	+
					gayrı nahiyevi gудde.		+
					ceybi husyevi . .		—
N. 1069	220-234	aynı mikdar	192	—	nahiyevi gудde .	401	+
					gayrı nahiyevi gудde.		+
					ceybi husyevi . .		+
T. 4224	220-234	aynı mikdar	184	—	nahiyevi gудde .	368	—
					gayrı nahiyevi gудde.		+
					ceybi husyevi . .		—

T=Truffi, N=Nichol.

nahiyevi gудdeler : mağbeni ve tahtelharkafi lenfa ukdeleri.

gayrı nahiyevi gудdeler : Mâbazî ve kuddam aczi lenfa ukdeleridir.

Tablo II.

Muahhar devirde tedavileri yapılmış ve *hétérologue* bir müstahzar ile *réinfecté* olunmuş hayvanların lenfa ukdeleriyle husyelerinin intan kabiliyeti (*infectiosité*).

Tavşan Numarası	Tedavi			Şankr parçalarıyla tekrar telkih (Hétérologue müstahzar)		Åza telkiki		
	İntandan kaç gün sonra	Verilen miktar	Tedaviden kaç gün sonra	Netice	Telkih edilen uzuv	Tedaviden kaç gün sonra	Netice	
1128	180-194	Her kiloya mukabıl 10 santigramlık 3 zerk.	196	—	nahiyevi gудde . ğayrı nahiyevi gудde . . . . . ceybi husyevi . .	399 399 399	— + +	
1132	200-214	Her kiloya, bir 15 santigramlık ve iki 10 santigramlık neosalvarsan, dahili verit zerk,	177	—	nahiyevi gудde . ğayrı nahiyevi gудde . . . . . ceybi husyevi . .	386 386 386	+ + +	
1136	200-214	ayını miktar	177	—	nahiyevi gудde . ğayrı nahiyevi gудde . . . . . ceybi husyevi . .	398 398 398	+ + —	
825	240-254	ayını miktar	207	—	nahiyevi gудde . ğayrı nahiyevi gудde . . . . . ceybi husyevi . .	415 415 415	— + ?	

Bu neticelerin hey'eti mecmuası üzerine bir nazar atfedersek, *Chesney*-in iddiası hilâfına olarak, uzun müddet umumî frengi intanını çekmiş ve intandan 3-8 ay sonra, dahili verit, şedit zerklerle tedavi edilmiş ve, bu suretle, muafiyet verici bir *ictus*-e tâbi tutulmuş hayvanlarda dahi, spiroçetlerin yeniden ukadata ve, oradan sair âzalara dahil olduklarına şüphe kalmaz. Binaenaleyh, *homologue* ve yâ, *hétérologue* yeni spiroçetlerin harabiyetini mucip, hakikî faal bir muafiyetin mevcudiyeti isbat edilmiş olamıyor.

Şu nokta üzerinde tevekkuf ve ısrar edilmeli ki, tecrübelerin seyri esnasında, kontrol vazifesini gören tavşanların ukadadı lenfaviyeleri ile husyeleri, gayri münten görülmüştür. Bazı müellifler ve ezcümle, *Chesney*, *Uhlenhut* ve *Grossmann*, bu müşahedelerden, frengi intanının geç bir devrinde, salvarsan ile tedavi edilen hayvanların dahi tâkim edilmiş olduklarını istidlâl etmişlerse de, spiroçetlerin daha başka âzalarda tavazzu ve temerküz edebileceklerini, faraza, nuhai azmîde yerleşebileceğini unutmşlardır. Zaten ukadatin telkihi sayesinde, geç bir devrinde salvarsanın yüksek mikdarlarıyla tedavi edilmiş olan hayvanların, bilâ istisna tâkim edilmiş oldukları keyfiyetinin doğru olmadığı, doğrudan doğruya isbat etmek mümkündür.

Tecrübelerin, *Chesney* tarafından tarzı icrası dahi, frengide, hakikî bir faal muafiyetin mevcudiyeti gibi yanlış netice ve istidlâller çıkarmasını izah eder. Mumaileyh müellif, reenfeksiyonlara, salvarsan tedavisi hitamından pek az sonra başlamış. Halbuki, Salvarsanın itrahi uzun müddet devam eder ve reenfeksiyon çok erken yapılırsa, vücutte spiroçetlerin tekessür ve

neşvü nümasına mani, ufak Salvarsan mikdarları kalır. *Céhsney*-in hatâsının ikinci sebebi ise, ukadatın telkihi-
reenfeksiyondan pek az zaman sonra başlamış olması-
dır (*reinfection* ve ya, *surinfection*). Bilhassa, ukadatın
kabiliyeti intaniyesinin ademi mevcudiyetinden (*non
infectiosité des glandes*), uzyviiyetin umumî bir suret-
te tâkimi isbat edilmiş olacağı hakkında, *Chesney*-in
çıkardığı netice ve istidlâli reddetmek lâzımdır.
Prigge, bu istidlâllerin doğru olmadığını, ukadat telkihi-
nin verdiği neticeden, bir çok müelliflerin çıkarmak
istedikleri istidlâllerin yanlış olduğunu, tecrübelerle isbat
etmiştir. Şemoterapik bir usul ile tedavi edilen hayvan-
lara, salvarsan tedavisini tâkip eden ilk aylarda uka-
dat telkihinden ibaret olan usulün, tedavi edilmemiş
hayvanlara, ukadat telkihinden daha emin olduğu
hakkında, tecrübe üzerine istinat eden vak'a, tâkim
ve muafiiyetini muhakeme noktai nazarından, pek
büyük bir ehemmiyeti haizdir. *Chesney* (*Ârazsız sur-
infection*)-u ve *immunité chancreuse*, şankr muafiiyetini,
düşünerek, bu mekale müelliflerinin tecrübelerinde yap-
tıkları gibi, *reinoculation* ve ukadat telkihi ameliyesinin
iêrası için, bir az daha beklemiş olsaydı, bu yanlış neti-
celere varmış olmazdı.

Frengide, hakikî bir faal muafiiyetin elde edilmesi
mümkün olsaydı, tedavi noktai nazarından, bundan pek
büyük ve mühim bir netice çıkardı. Yâni, *Chesney*-e
nazaran, hakikî faal muafiiyetin elde edilmesi, intanın
taammüm etmesine vabeste olduğundan ve, erken ya-
pılan bir tedavi, *self-immunisation* prosesini tevkif ede-
rek, hakikî faal muafiiyeti gayri mümkün kıldığından,
bu hakikî faal muafiiyeti elde edebilmek için, intanın

uyviyet dahilinde frenğinin seyrine müsaade etmek lâzım geleceği aşıkardır.

Hulâsa : tecrübelerin neticeleri ve, seriri müşahedeler, frengide, hakikî faal muafiyetin tahassül etmediğini gösteriyor. Tecarüp ve müşahedatı mezkûre, aynı zamanda bir şankr muafiyetinin mevcudiyetini ve bu muafiyetin tavşanlar üzerinde tecrübe ile müşahede edilen muhtelif biyolojik muafiyet nevilerine müşabih olduğunu gösteriyor. Ârazsız *surinfection* mes'elesinin, yalnız, nisbeten erken tedavi edilen (90 gün sonra) hayvanlarda değil, daha geç (180, 200, 220 ve 240 gün sonra) tedavi edilen hayvanlarda mevcut olduğu, tecrübe ile isbat edilmiştir.

Frenği muafiyetinin, bir intan muafiyeti olduğu hakkında, seririyat ve tecrübe mütehassıslarının hemen cümlesinin iştirak ettiği noktai nazarın, şu dakikada ret ve tekzip edilmediğini kabul etmek lâzımdır.

Cümlei asabiye frengisi

Graz, darülfünunu asabi hastalıklar kliniği profesörü Max de Grinis.

(M. M. W. 1929 No. 2)

Sormanni-nin teklifi veçhile, cümlei asabiye nin afatı sefrençiyesi, teşrihi marazî noktai nazarından, iki mühim ve büyük gurupa ayrılabilir.

1) Ev'iyei dimağiyei şevkiye frengisi, tabiri diğerle, dimaği-şevki frengi,

2) Dimaği-Şevkî, parankimaî frengi. Bu gurupa, vaktiyle, *métasyphilis* ve ya *parasyphilis* namı altında tarif edilen frengiler dahildir.